

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Войтович Олексій Іванович

Американо-британські відносини (1981–1989 рр.)

УДК 94(73:410):327»1981/1989»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.19>

Войтович Олексій Іванович
кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
ORCID: 0009-0000-1524-9915

Розглядаються відносини між США та Великобританією на етапі різкого загострення «холодної війни» початку 80-х рр. та її поступового завершення з кінця 80-х рр. Метою статті є дослідження американо-британських відносин у 1981–1989 рр. та їхнього впливу на міжнародні відносини. При цьому автором, покладаючись на аналіз мемуарної літератури як основного джерела дослідження та аналіз монографічних видань, вирішувались завдання: дати оцінку соціально-економічним та зовнішньополітичним поглядам лідерів двох країн, розглянути зусилля Сполучених Штатів і Великобританії у подоланні кризових явищ у міжнародних відносинах та проаналізувати їхнє спільне протистояння/співробітництво з СРСР в умовах «холодної війни». Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань було застосовано методи: порівняльно-історичний та системний, які дають можливість об'єктивного висвітлення предмету наукової розробки. Двосторонні відносини у період діяльності президента Рональда Рейгана та прем'єр-міністра Маргарет Тетчер були досить інтенсивними. Співробітництво (Фолклендська війна, ситуація навколо Лівії) завжди було домінуючим у порівнянні з кризовими явищами у «особливих відносинах» (Ліван, Гренада). США і Великобританія разом були в активному ракетно-ядерному протистоянні з СРСР; прийняли рішення про розміщення восени 1983 р. у Європі нового класу ракет. Це призвело до загострення міжнародних відносин, а з іншого боку підштовхнуло лідерів країн-суперників до пошуку діалогу. Американо-радянські переговори на найвищому рівні, починаючи з листопаду 1985 р., врешті решт призвели до підписання Договору з РСМД і до покращення міжнародних відносин у цілому. Втім рецидиви «холодної війни» і відповідного мислення у лідерів країн залишались ще живучими.

Ключові слова: американо-британські відносини, «особливі відносини», «холодна війна», Фолклендська війна, ядерне стримування.

Вступ. Президент США Р. Рейган і прем'єр-міністр Великобританії М. Тетчер – політичні і державні діячі останньої третини ХХ ст. Прийшовши у велику політику, вони сприяли консервативному зрушенню політичного життя у своїх країнах та за їхніми межами. Зовнішньополітичні погляди двох лідерів, які на початку 80-х років зробили ставку на військову силу з метою протистояння СРСР, а також діяльність англо-американського альянсу на міжнародній арені не могли не вплинути на загострення «холодної війни». Певною мірою діяльність Р. Рейгана і М. Тетчер пов'язана з послабленням міжнародної конфронтації і створенням умов для завершення «холодної війни» наприкінці того ж десятиліття. Вони змогли різною мірою подолати ідейно-політичні упередження і дійти висновку про необхідність співробітництва з країнами з іншим суспільно-політичним устроєм, а відтак і уникнути ядерної війни.

Метою статті є дослідження американо-британських відносин у 1981–1989 рр. та їхнього впливу на міжнародні відносини. При цьому автором, покладаючись на аналіз мемуарної літератури як основного джерела дослідження та аналіз монографічних видань, вирішувались **завдання:** дати

оцінку поглядам та співпраці лідерів двох країн, розглянути зусилля Сполучених Штатів і Великобританії у подоланні кризових явищ у міжнародних відносинах та проаналізувати їхнє спільне протистояння/співробітництво з СРСР в умовах «холодної війни».

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань було застосовано **методи:** порівняльно-історичний та системний, які дають можливість об'єктивного висвітлення предмету наукової розробки.

Результати. Р. Рейган вперше зустрівся з М. Тетчер у другій половині 70-х років, коли вона – лідер Консервативної партії, очолювала опозицію. «Ця жінка одразу ж мені сподобалась, – згадував він, – вона була привітлива, жіноча, граціозна й розумна, а коли мова зайшла про скорочення урядового апарату й розширення економічних свобод, то з перших же слів стало очевидним, наскільки ми близькі за духом» [10, р. 204]. Згодом Рейган і Тетчер створять союз двох дуже консервативних політичних і державних діячів.

Обрання Р. Рейгана президентом США у листопаді 1980 р. було, за словами М. Тетчер, «багато у чому переломним моментом в амери-

канських внутрішніх справах», а її перемога на виборах у травні 1979 р. – «у внутрішніх справах Об'єднаного Королівства, і ще більше значили у міжнародній політиці» [14, р. 156]. Вони поділяли консервативні погляди на внутрішню політику, економічний та соціальний розвиток, а їхній прихід до влади разом з Г. Кодем у ФРН у жовтні 1982 р. символізував наступ консервативної хвилі ще й в питаннях зовнішньої політики. Канцлер ФРН у 1998–2005 рр. Г. Шредер не без критики згадуватиме релігійний і моралізаторський консерватизм Рейгана та його місію у міжнародній політиці, яку той означив, посилаючись на Старий Заповіт, як «велику битву «Добра зі Злом», причому під «Злом», він, природно, розумів комунізм» [11].

Про попередника Рейгана Тетчер писала, що Джиммі Картер «не міг не подобатись», але у міжнародних питаннях «на нього надмірно впливали доктрини, що набирали сили у партії демократів, про те, що загроза комунізму перебільшена», і що «втручання США з метою підтримки диктаторів правого крила» буде їм не на користь [14, р. 68–69]. Іншими словами, на відміну від Рейгана, він не підходив до тієї місії, яку для себе означила прем'єр-міністр: не ризикуючи без необхідності – виграти «холодну війну» [14, р. 450].

М. Тетчер була першим іноземним державним діячем, кого Р. Рейган запросив відвідати Білий дім після інаугурації у січні 1981 р. [14, р. 158]. Потім прем'єр-міністр напише, що вони з президентом Рейганом були «зіграною командою»; «поділяли погляди на тодішній світоустрій» [14, р. 324–325]. Тісні зв'язки між США та Великобританією були не тільки упродовж 80-х років, коли між двома лідерами – президентом Р. Рейганом та прем'єр-міністром М. Тетчер мала місце особиста дружба й схожість поглядів на завдання уряду. В основі двосторонніх «особливих відносин» була тривала історія, яка мала багатоманітне коріння: спільне англосаксонське походження і демократичні цінності, спільна мова і література, спільна законодавча база, релігія й «тонке переплетіння звичаїв та традицій», війни між двома народами (1775–1783 і 1812–1814 рр.) і союз двох країн скріплені Першою та Другою світовими війнами, коли американці та британці пліч-о-пліч боролись проти спільного ворога [10, р. 357], [13, р. 22].

Влітку 1982 р. відбулась зустріч «великої сімки» у Версалі, на якій Р. Рейган справив на М. Тетчер велике враження, а, за її словами, його промова «негучні, пронизливі слова дали тим, хто ще не був з ним знайомий, уяву про ті особисті риси, які робили його видатним політичним лідером» [14, р. 257]. Взагалі у спогадах вона відвела багато сторінок особистості американського президента; докоряла людям «недалекого розуму», котрим було легко недооцінювати його. Про стиль роботи Рейгана й прийняття рішень вона писала, як про

«явно відсторонений і приблизний», який принципово відрізнявся від її власного. «Він роздавав ясні загальні вказівки своїй адміністрації, – писала Тетчер, – й очікував від своїх підлеглих їх виконання з усіма деталями» [14, р. 157]. Її оцінку доповнює віце-президент Дж. Буш. Про стиль роботи президента Р. Рейгана він писав, що той делегував повноваження людям, яким довіряв, зосередивши свою увагу на основних питаннях [7, р. 231]. У зовнішній політиці таким було подолання поств'єтнамського синдрому та повернення американської самопевненості, відродження американської могутності через зміцнення оборони. М. Тетчер писала: «Рональд Рейган досяг успіху у здійсненні цих цілей, оскільки був не тільки їхнім прихильником; він їх втілював» [14, р. 157]. Їй вторить Дж.В. Буш: заслуга адміністрації Рейгана–Буша в тому, що вони «зміцнили нашу позицію у «холодній війні» й відновили бойовий дух американців» [2, с. 55].

Спогади Р. Рейгана свідчать, що він теж дуже високо ставив британського прем'єр-міністра. Він згадував, що йому і дружині Ненсі завжди подобалось зустрічати зарубіжних гостей. «Звісна річ, наші зустрічі з Маргарет Тетчер та її чоловіком Денісом завжди були для нас подією зовсім особливого роду [10, р. 388]. Про Тетчер Рейган писав у щоденнику 2 травня 1985 р.: «наш вірний союзник» [10, р. 381]. Він поділяв її позицію в дискусії щодо поглиблення інтеграції в ЄС. В цьому питанні «полемічна пані Тетчер» [3, р. 420] була «налаштована антисєвропейськи» [9, s. 210]. Вона була не тільки проти політичної інтеграції, а й соціальної політики країн «спільного ринку». (М. Тетчер, як міністр освіти Великобританії, відмінила у 1971 р. безкоштовне молоко у школі. Про неї тоді писали: «Місіс Тетчер – крадійка молока» [15, р. 181]). Тетчер, як і Рейган, була за оптимізацію рівня життя у своїй країні через зниження податків для всіх верств населення [14, р. 157] від чого вигравали тільки заможніші люди. Тому не дивно, що вона з обуренням писала про «екстраординарну спадщину державного соціалізму у Британії» з його націоналізацією, повноваженнями профспілок та глибоко вкоріненою антиприємницькою культурою (вона ще називала її «отруйна спадщина соціалізму»), яка їй, на відміну від американського президента, дісталась як прем'єр-міністру [14, р. 139, 159].

З консервативних позицій оцінив соціально-економічний розвиток країни у другій половині 70-х років, за часів правління лейбористів, її наступник Дж. Мейджор. Він згадував, що Тетчер успадкувала розорену економіку, яка потребувала повної реконструкції тобто реформування. Стійке економічне зростання почалось лише з 1981 року [8, р. 659]. Навіть новий лейборист, прихильник «третього шляху» Т. Блер погоджувався з необхідністю «відновити наш дух підприємництва й чес-

толюбства» [1, с. 338]. Але він писав, що Тетчер «помилялася» у «своєму ставленні до Європи та небажанні визнати той факт, що більшість людей уже покладаються на державні послуги й повноваження уряду створювати можливості, яких вони потребують» [1, с. 338]. «Подушний податок і Європа» – головні причини, що на думку Мейджора призвели до падіння М. Тетчер [8, р. 167]. Йдеться про спробу проведення настільки регресивної податкової реформи, що викликало обурення навіть у власній Консервативній партії. Щодо ідеї створення Сполучених Штатів Європи – Євросоюзу – Тетчер й надалі залишиться непохитною і вважатиме, що це «класична утопія, монумент марнославству інтелектуалів, програма, яка приречена на провал» [13, р. 359].

У травні 1983 р. у Вільямсбурзі (шт. Вірджинія) відбулась нарада «великої сімки». Сполучені Штати, за словами президента, переживали економічний підйом (правда зберігались державний борг і дефіцит федерального бюджету). На прохання канцлера Г. Коля Р. Рейган розповів про «економічне диво» яке було результатом політики повернення до вільного підприємництва й скорочення державного апарату. Президент вважав, що британський прем'єр-міністр більше за всіх пішла таким же курсом, який врешті решт приніс британцям процвітання [10, р. 351]. «Вона була, – писав він, – не менш ніж я тверда у своєму намірі не давати уряду сидіти на шиї населення й черпати з його гаманців. З моменту першого знайомства між нами завжди було повне взаєморозуміння» [10, р. 351]. Консерватор Дж.В. Буш також ставив у заслугу адміністрації Рейгана–Буша те, що «вони знизили податки» [2, с. 55]. А от для губернатора-демократа Арканзасу, а потім і президента США Б. Клінтона – прихильника «третього шляху» «дуже дружелюбний і у той же час якийсь відчужений» Рейган залишався загадкою. «Я ніколи не міг з упевненістю сказати, – згадував Клінтон, – наскільки він був обізнаний у тому, які наслідки мали для людей деякі аспекти його найбільш жорсткої політики, чи використовував він правих – прихильників жорсткого курсу чи це вони використовували його» [4, р. 345].

Англо-американські «особливі відносини» проявились у ході Фолклендської війни. 2 квітня 1982 р. військова хунта Аргентини вирішила повернути Фолклендські острови, які належали Великобританії, вона ж їх вважала своїми і називала Мальвінськими. Дж. Мейджор згадував, що вторгнення й встановлення аргентинського військового контролю над островами Палата громад зустріла як національне приниження. М. Тетчер була буквально прижата до стіни і, щоб вижити, їй та уряду потрібно було «діяти рішуче і швидко» [8, р. 76]. Вона потім згадувала, що у тій ситуації «нашою єдиною надією були американці» [14, р. 179].

Перед початком військових дій для Тетчер було важливо заручитись підтримкою Ради Безпеки ООН, підтримкою союзників і «в першу чергу США» [14, р. 182]. Її упевненість, що з самого початку позиція США стане ключовим елементом результату наштовхнулася на те, що американці були не готові завдати колосальних збитків аргентинській економіці, навіть після послання прем'єр-міністра президенту з проханням здійснити ефективні економічні заходи [14, р. 187–188].

Р. Рейган згадував, що «особливі відносини» не дозволили Америці зберігати нейтралітет під час війни Британії з Аргентиною, але й брати участь вона не могла. Тому доводилось триматись золотої середини [10, р. 357]. Що було в економічних інтересах Сполучених Штатів. Рейган, керуючись «доктриною Монро», був занепокоєний можливістю перенесення військових дій у Південну Америку, про що він повідомив Тетчер у телефонній розмові. «Маргарет мене вислухала, – писав він, – але, демонструючи свою прославлену залізну волю, залишилась непохитною. Мені не вдалось переконати її відмовитись від вторгнення» [10, р. 360]. Американська сторона доклала зусиль владнати конфлікт «між двома дружніми нам країнами» дипломатичним шляхом [10, р. 359]. Держсекретар А. Хейг пропонував «спільне управління» островами [14, р. 193]. Перелом у ставленні американців до війни наступив 30 квітня 1982 р., коли вони відкрито стали на бік британців і надали їм «безцінну допомогу» [14, р. 212, 227]. Р. Рейган потім писав: «Ми залишались надійним союзником Великобританії й підтримували її право захищати свою колонію. Ми також завірили Маргарет Тетчер про свою цілковиту підтримку» [10, р. 358]. Аргументація Рейгана чому саме так вони поступили була в дусі спільного англосаксонського походження: «Я знаходжу, що у Маргарет Тетчер не було іншого вибору, окрім як протистояти генералам, які цинічно пожертвували життями молодих аргентинців»; вона поступила саме так тому, що «безумовно вірила у моральну справедливість своїх дій» [10, р. 360].

Війна завершилась перемогою Великобританії 14 червня 1982 р. Дж. Мейджор писав: «Із безрадісного сценарію початку квітня Маргарет Тетчер добилась свого самого великого тріумфу і політичний ґрунт був перетворений бульдозером на новий ландшафт» [8, р. 77]. Результат парламентських виборів, що прем'єр-міністр призначила на 9 червня 1983 р., за словами Мейджора, «ніколи не викликав сумнівів. Успіх Маргарет у поверненні островів зробив її непереможною» [8, р. 80].

Втім протиріччя між двома країнами інколи виходили на поверхню. Восени 1983 р. несподівано, за словами М. Тетчер, відносини між США та Великобританією тимчасово переживали випробування через кризу у Лівані та Гренаді

[14, р. 326]. Віце-президент Дж. Буш згадував, що у Лівані у жовтні 1983 р. загинув 241 морський піхотинець США [7, р. 238]. Тоді ж у Гренаді мала місце політична криза, яка на думку американців, могла б створити «загрозу» безпеці Сполучених Штатів. У Вашингтоні і Лондоні по-різному дивились на врегулювання ситуацій. М. Тетчер писала у зв'язку з ситуацією у Гренаді, яка була членом Британської співдружності націй: «Я була занепокоєна відсутністю консультацій та непередбачуваністю американців» [14, р. 333]. США здійснили інтервенцію на острів. За словами Р. Рейгана М. Тетчер була «у нестямі від обурення» і «наполягала на тому, щоб я відмінив висадку десанту у Гренаді» [10, р. 454–455].

Але ці протиріччя були швидше бурею у склянці води. Насправді М. Тетчер була занепокоєна іншим. «Усі ці події, – писала вона, – розгортались на фоні великих стратегічних рішень, які збирався прийняти Захід. На листопад 1983 р. вже було намічено розгортання ракет середньої дальності у Великобританії та у ФРН: мені потрібно було гарантувати, щоб цей процес не зустрічав жодних перешкод» [14, р. 326]. І в першу чергу через багатотисячні виступи прихильників миру [5, s. 116].

Головним у діяльності лідерів англо-американського союзу у 80-ті роки було протистояння Радянському Союзу по всім напрямкам: ідеологічному, військово-політичному, економічному. М. Тетчер вважала, що з кінця 70-х років радянська стратегія полягала у тому, щоб вбити клин між Америкою і європейськими союзниками. «Роль Великобританії, – писала вона, – яку я завжди вважала однією з важливіших, було створення умов для того, щоб ця стратегія не увінчалась успіхом» [14, р. 238]. США і Великобританія успішно співпрацювали в області модернізації й нарощування ядерного потенціалу у відповідь на розміщення у Східній Європі радянських ракет СС-20 та взяття на озброєння стратегічного бомбардувальника Ту-22М («Backfire») [14, р. 239].

Введення радянських військ в Афганістан у грудні 1979 р. М. Тетчер вважала фатальним прорахунком СРСР, який «підготував площадку для відродження США при Рональді Рейгані» [14, р. 88]. Себе вона називала самим «його принциповим прихильником у НАТО» [14, р. 158]. Разом вони надавали моральної підтримки польській опозиції. Особливо після 13 грудня 1981 р., коли в ПНР було введено надзвичайний військовий стан [14, р. 251–252]. Влітку 1982 р. відбувся офіційний візит Р. Рейгана у Великобританію. Він виступив з промовою, яка, за словами М. Тетчер, «ознаменувала вирішальний етап у ідейній боротьбі, яку ми з ним хотіли повести проти соціалізму – і, перед усім, проти соціалізму у Радянському Союзі. Ми хотіли перейти у наступ» [14, р. 258]. Тоді ж до жорсткого протистояння «Схід–Захід» приєдналась Західна

Німеччина. Не дивлячись на те, що країну охопив антивоєнний рух (в акціях протесту лише у два дні жовтня 1981 р. взяли участь у Хофгартені (Бонн), Бонні, Західному Берліні, Гамбурзі й поблизу Штутгарту 1,6 млн. осіб [5, s. 116]), канцлер від ХДС/ХСС Г. Коль підтримав «подвійне рішення» НАТО заявою уряду від 13 жовтня 1982 р. [12, s. 346]. Біограф Г. Коля Г.-П. Шварц писав, що М. Тетчер, яка упереджено ставилась до німців і зокрема до канцлера була задоволена таким рішенням. «Віднині англосаксонські союзники, – писав Шварц, – вважають Коля єдиним високопоставленим політиком, який здатний справитися з пацифістським рухом у Федеративній Республіці» [12, s. 352]. Зі свого боку Г. Коль вважав Р. Рейгана людиною з дуже жорсткою системою координат, не інтелектуал, дуже надійний і дуже американський, багато у чому він міг нагадувати Трумена. Коль переконаний, що Рейган, який виступив з ініціативою у листопаді 1981 р. про ліквідацію ракет середньої дальності, турбується про мир та розрядку [12, s. 347]. Президент вважав, що якби Кремль підтримав його ініціативу, то не було б необхідності розміщувати «Першинги-II» у Європі, як противагу «радянським ракетами» [10, р. 352–353].

Проти СРСР проводилась жорстка торговельно-економічна політика, яка навіть завдавала матеріальної шкоди західноєвропейським країнам. Р. Рейган записав у щоденнику у листопаді 1982 р., що М. Тетчер підтримала санкції США щодо будівництва трубопроводу Уренгой – Помари – Ужгород [10, р. 559].

На думку американського президента весною і влітку 1983 року радянське керівництво продовжувало проводити лінію на забезпечення світового панування [10, р. 575]. М. Тетчер і Р. Рейган намагались перешкодити цьому скоординованими діями країн Заходу. У травні 1983 р. у Вільямсбурзі (шт. Вірджинія) «велика сімка» демонструвала єдність необхідну для розгортання у Європі крилатих ракет і ракет середньої дальності Першинг-II [14, р. 300]. Г.-П. Шварц писав, що ймовірно самою важливою подією політичного життя ФРН у 1983 р. стала перемога Г. Коля у пропагандистській битві за розгортання цього класу ракет [12, s. 345]. Інцидент зі збитим 1 вересня 1983 р. у радянському повітряному просторі корейського авіалайнеру Р. Рейган використав як доказ того, що СРСР – «імперія зла» [10, р. 582]. У листопаді того ж року крилаті ракети і «Першинги-II» вже розгортались у Європі [14, р. 269]. Тетчер згодом напише, що восени 1983 р. вони з Рейганом знали, що їм потрібно «було, не ризикуючи без необхідності, виграти «холодну війну»» [14, р. 450].

Вона підтримала програму Стратегічної оборонної ініціативи (СОІ), з якою американський президент виступив 23 березня 1983 р. Але після зустрічі з Горбачовим у грудні 1984 р. почала хвилюватись,

що «розгортання системи ПРО буде дестабілізуючим і що поки вона буде будуватись, у когось може з'явитись бажання нанести їй переважний перший удар» [14, р. 467]. І коли у грудні 1984 р. М. Тетчер розповіла Р. Рейгану, що М.С. Горбачов проти СОІ, президенту здалось, що «вона поділяє деякі із його (Горбачова. – О.В.) побоювань» [10, р. 609].

У 1985 р. почались американо-радянські переговори з роззброєння на самому вищому рівні. Біограф канцлера Г. Шмідта писав, що президент США Р. Рейган «перетворився із воїна холодної війни в спритного партнера по переговорам» [9, s. 251]. Президент згадував першу зустріч з Горбачовим у Женеві у листопаді того ж року і писав, погоджуючись з Тетчер, що в очах Горбачова та його манерах «відчувалось тепло» [10, р. 635]. Переговори йшли суперечливо. Тетчер з повагою ставилась до Горбачова, але була неприкритим противником Радянського Союзу. Г. Кіссінджер писав, що у роки «холодної війни» Великобританія (йдеться про прем'єрство М. Тетчер. – О.В.), відстоюючи свої інтереси, настільки активно втручалась у процес прийняття рішень в рамках «особливих відносин», що «знехтувати її думку» було просто незручно [6, р. 50]. Тому вони разом з Рейганом демонстрували силу.

У квітні 1986 р. Р. Рейган відправив послання М. Тетчер, у якому в загальних рисах змалював план США нанесення повітряних точкових ударів по Лівії, лідер якої М. Каддафі, за його словами, спонсорував тероризм. Прем'єр-міністр відповіла підтримкою; завірила у своїй беззастережній підтримці, але виразила занепокоєння у зв'язку з можливими жертвами серед мирного населення [10, р. 518], [14, р. 445]. Ця підтримка, як вважала М. Тетчер, принесла її країні вигоди. Вона писала: «Той факт, що дуже небагато хто показав себе друзями Америки у важкий для неї час, посилив «особливі відносини», які назавжди залишились особливими через культурні та історичні зв'язки між двома нашими країнами, але мали особливу близькість, поки президент Рейган перебував у Білому домі». По-друге, «якими б непопулярними не були наші дії (у внутрішній політиці. – О.В.), жодна особа не могла сумніватись у їх силі й рішучості. Я взяла курс й не сходила з нього» [14, р. 449].

У жовтні 1986 р. відбулась зустріч Рейгана і Горбачова у Рейк'явіку. Домовленість з роззброєння, що могла б бути, зірвалась через СОІ, але лідери США і СРСР вже поділяли точку зору на майбутнє світу без ядерної зброї [5, s. 189]. Реакція Тетчер на цю зустріч була характерною для її системи поглядів. Вона писала: «Моя власна реакція, коли я почула, як далеко готові зайти американці, була схожа на землетрус у мене під ногами. ...Вся система ядерного стримування, яка сорок років зберігала мир, була близькою до занедбання» [14, р. 471]. М. Тетчер була категорично проти включення бри-

танського й французького ядерних потенціалів у загальний потенціал Заходу на переговорах із СРСР і переконала у цьому президента [14, р. 323]. Того ж року на Політбюро Горбачов заявив, що американці хочуть, щоб переговорна машина працювала вхолосту [5, s. 188]. У 1987 р. США і Великобританія, як і раніше, дотримувались стратегії стримування, яка була несумісною з повною денуклеаризацією Європи й виступили за модернізацію ракет до 500 км дальності і ядерної артилерії (проти були Г.-Д. Геншер і Г. Коль) [5, s. 191]. Правда Рейган писав, що у нього з Тетчер були суперечки з цього питання і що він підтримував канцлера Коля, а прем'єр-міністр виступила проти [10, р. 685–686].

У грудні 1987 р. був підписаний радянсько-американський договір з ліквідації ракет середнього і малого радіусу дії (РСМД). За словами В. Брандта, Горбачов знайшов президента Рейгана як партнера, який «виявився достатньо гнучким, щоб у свою чергу, круто повернути руль й вступити на новий шлях в області політики безпеки. Демонтаж ракет середньої дальності наземного базування у Європі вже тому розцінювався так високо, що цього взагалі ніхто не очікував» [3, р. 321]. На вироблення і підписання договору, справедливо вважав В. Брандт, мало вплинули боннський уряд і брюссельська сесія НАТО [3, р. 322].

М. Тетчер залишалась вірною собі, коли писала, що у «холодній війні» переміг Захід «і перед усім, переміг Рональд Рейган» [13, р. 10], а відтак перемогла і вона. Тетчер залишалась переконаною у тому, що тільки Америка має моральне право і матеріальну основу бути світовим лідером, відстоювати цінності свободи у глобальному масштабі, а найважливіші союзники Америки, особливо союзники із англомовного світу, повинні розглядати її місію як основу для вироблення своєї власної місії [13, р. 24].

Висновки. Розглянуто окреслене коло питань у відносинах США та Великобританії у період діяльності президента Р. Рейгана і прем'єр-міністра М. Тетчер. Ідейно близькі лідери сприяли піднесенню двосторонніх відносин на якісно високий рівень – до «особливих відносин» і ефективно захищали свої інтереси. Розуміння того, що в умовах зростання ракетно-ядерного протистояння зростає загроза життю на планеті підштовхнула лідерів двох країн зробити свій внесок у розрядку міжнародної напруженості. Втім рецидиви «холодної війни» і відповідного мислення у лідерів цих країн залишались ще живучими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блер Т. Шлях / пер. з англ. Петро Тарашук. Київ: Темпора, 2011. 848 с.
2. Буш Дж.В. Ключові рішення / пер. з англ. Н. Гербіш. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2012. 512 с.
3. Brandt W. My Life in Politics. New York: Viking Penguin, 1992. xxvi, 498 p. URL: <https://>

archive.org/details/mylifeinpolitics00bran/page/497/mode/2up?view=theater (Дата звернення: 20.08.2023)

4. Clinton B. *My Life*. New York: Alfred A. Knopf, 2004. 957, xlii p. URL: <https://archive.org/details/mylife-cl00clin> (Дата звернення: 19.08.2023)

5. Heumann H.-D. Hans-Dietrich Genscher: *Die Biographie*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 2012. 346 s.

6. Kissinger H. *Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century*. New York: Simon & Schuster, 2001. 318 p. URL: <https://archive.org/details/doesamericaneedf0000kiss/page/n9/mode/2up> (Дата звернення: 23.08.2023)

7. *Looking Forward. An autobiography / by George Bush with Victor Gold*. New York: Doubleday, 1987. xii, 270 p. URL: <https://archive.org/details/lookingforward-00bush> (Дата звернення: 22.08.2023)

8. Major J. *The Autobiography*. New York: HarperCollins Publishers, 1999. xxiii, 774 p.

9. Noack H.-J. Helmut Schmidt. *Die Biographie*. Berlin: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2008. 318 s.

10. Reagan R. *An American Life*. New York: Simon & Schuster, Pocket Books, 1990. 748 p. URL: <https://archive.org/details/americanlife0000reag/page/n5/mode/2up?view=theater> (Дата звернення: 20.08.2023)

11. Schröder G. *Mein Leben in der Politik*. Hamburg: Hoffman und Campe Verlag. Fiction & Literature 2013, 22 July. 543 p. URL: <https://books.apple.com/gb/book/entscheidungen/id674633180> (Дата звернення: 16.08.2023)

12. Schwarz H.-P. Helmut Kohl. *Eine politische Biographie*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2012. 1052 s.

13. Thatcher M. *Statecraft. Strategies for a Changing World*. London: HarperCollins Publishers, 2002. xxv, 486 p. URL: <https://archive.org/details/statecraft00marg> (Дата звернення: 22.08.2023)

14. Thatcher M. *The Downing Street Years*. London: HarperCollins Publishers, 1993. xiv, 914 p.

15. Thatcher M. *The Path to Power*. London: HarperCollins Publishers, 1995. xiv, 656 p.

REFERENCES:

1. 1.Bler, T. (2011). *Shljakh / per. z anghl. Petro Tarashhuk. [A Journey]*. Kyjiv: Tempora, 848 s.

2. Bush, Dzh.V. (2012). *Kljuchovi rishennja / per. z anghl. N. Gherbish. [Decision Points]*. Kyjiv: Brajt Star Pablisyngh, 512 s.

3. Brandt, W. (1992). *My Life in Politics*. New York: Viking Penguin, xxvi, 498 p. URL: <https://archive.org/details/mylifeinpolitics00bran/page/497/mode/2up?view=theater> (Дата звернення: 20.08.2023)

4. Clinton, B. (2004). *My Life*. New York: Alfred A. Knopf, 957, xlii p. URL: <https://archive.org/details/mylifecl00clin> (Дата звернення: 19.08.2023)

5. Heumann, H.-D. (2012). *Hans-Dietrich Genscher: Die Biographie*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 346 s.

6. Kissinger, H. (2001). *Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century*. New York: Simon & Schuster, 318 p. URL: <https://archive.org/details/doesamericaneedf0000kiss/page/n9/mode/2up> (Дата звернення: 23.08.2023)

7. *Looking Forward. An autobiography / by George Bush with Victor Gold*. (1987). New York: Doubleday, xii, 270 p. URL: <https://archive.org/details/lookingforward00bush> (Дата звернення: 22.08.2023)

8. Major, J. (1999). *The Autobiography*. New York: HarperCollins Publishers, xxiii, 774 p.

9. Noack, H.-J. (2008). *Helmut Schmidt. Die Biographie*. Berlin: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 318 s.

10. Reagan, R. (1990). *An American Life*. New York: Simon & Schuster, Pocket Books, 748 p. URL: <https://archive.org/details/americanlife0000reag/page/n5/mode/2up?view=theater> (Дата звернення: 20.08.2023)

11. Schröder, G. (2013, 22 July). *Mein Leben in der Politik*. Hamburg: Hoffman und Campe Verlag. Fiction & Literature, 543 p. URL: <https://books.apple.com/gb/book/entscheidungen/id674633180> (Дата звернення: 16.08.2023)

12. Schwarz, H.-P. (2012). *Helmut Kohl. Eine politische Biographie*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 1052 s.

13. Thatcher, M. (2002). *Statecraft. Strategies for a Changing World*. London: HarperCollins Publishers, xxv, 486 p. URL: <https://archive.org/details/statecraft00marg> (Дата звернення: 22.08.2023)

14. Thatcher, M. (1993). *The Downing Street Years*. London: HarperCollins Publishers, xiv, 914 p.

15. Thatcher, M. (1995). *The Path to Power*. London: HarperCollins Publishers, xiv, 656 p.

The American-British relations (1981–1989)

Voytovych Oleksiy Ivanovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations
I. I. Mechnikov Odesa National University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0000-1524-9915

The American-British relations of the 1980s are analyzed. It was the period of the "cold war" aggravation in early 80s and its gradual finish in the late 80s. The article is aimed at the American-British relations in 1981–1989 research and their influence on the international relations. The research was based on the works of memoirs and certain monographic literature as the main source of information. The following tasks were set: to estimate the both countries' leaders' social-economic and foreign policy views; to analyze the USA and Great Britain's efforts in overcoming the international relations crisis phenomena and to study their common confrontation/ cooperation with the USSR under the conditions of the "cold war". The comparative historic and system research methods were applied as they promote the impartial interpretation of the scientific development object. The bilateral relations during the period of the president Reagan's and the Prime Minister Thatcher's activity were rather intensive. Their cooperation (the war in the Falkland Islands, the Libya problem) was always dominating in comparison with the crisis phenomena in "special relations" (Lebanon, Grenada). Both the USA and Great Britain were in active confrontation with the USSR in the area of nuclear missile race; in autumn, 1983 they made the decision to place a new type missile in Europe. This aggravated the international relations; on the other hand it pushed the leaders of the rivalry countries to the dialogue. The American-Soviet summit negotiations, beginning from November, 1985, finally resulted in Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty (IRNFT) and in the international relations improvement in whole. However, the recurrences the "cold war" and the corresponding mentality of the states leaders remained enduring.

Key words: American-British relations, "special relations", "cold war", the Falkland Islands war, nuclear restraining.